

Съдържание

I. Въведение:	3
1. Принципи на гражданското участие	4
2. Основни понятия	5
II. Изходна база за разработване на Механизма	8
III. Контекст на разработката и възможности за стимулиране на дарителството чрез данъчни облекчения, на база съществуващата нормативна уредба	8
IV. Общи тенденции за страната	12
V. Етапи в процеса на вземане на политически решения и тяхната връзка със степените на гражданско участие	15
1. Определяне на дневен ред	17
2. Изработване	17
3. Решение	17
4. Изпълнение	18
5. Проследяване	18
6. Преформулиране	18
VI. Препоръки за подобряване на гражданското участие по отношение политиките за дарителство	19
Механизми за взаимодействие, релевантни към гражданските структури	26
VII. Заключение	31
VIII. Използвана литература и информация	33

I. Въведение:

Настоящият Механизъм за подобряване на средата за гражданско участие в политиката за насърчаване на дарителството е разработен в рамките на проект: „Гражданско участие за по-добра социално-икономическа среда”, финансиран по Оперативна програма „Добро управление”.

Целта на проекта е да акцентира върху повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики, свързани с дарителството. Както е отбелязано в проекта - дарителството в България е с богата история през миналите векове, а в наше време е позабравено. Гражданското участие е неизменна част от определянето на приоритетите за развитие на страната в различни обществени сфери, от вземането на решения и провеждането на политики, имащи за цел да отговорят на важни обществени потребности - нещо, което преди се е случвало активно в сферата на дарителството и чрез него. Има много добри съвременни механизми за активно гражданско участие и прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на държавното управление в помощ на дарителските традиции.

За всички заинтересовани страни е явно, че има проблеми в сферата на обществените консултации и активното публикуване на информация от страна на държавните институции, както и разбиране за важността на дарителството и затова, считаме, че държавата следва да развива и използва паралелно различни форми и инструменти за включване на граждани и техни организации при формиране на политики и вземане на решения, особено когато се касае за дарения в полза на общността. Такива нови форми и инструменти, които да насърчат граждани и техни организации при формиране на политики и вземане на решения в сферата на дарителството целим да идентифицираме и популяризираме.

Законодателната рамка в страната, имаща пряко отношение към развитие на дарителството често има определящо влияние по отношение на решенията дали да бъде направен дарителски акт. Политическата обстановка често разколебава доверието към законотворците. Това от своя страна допълнително ограничава и корпоративните инвестиции в обществото, защото компаниите търсят стабилна икономическа и политическа среда, когато взимат решения за инвестициите си. Подкрепата за развитие на дарителството чрез подобряване на средата за дарителите е недостатъчна. Изпълнението и резултатите изискват непрекъснат мониторинг, защото част от политиките на практика създават допълнителни пречки пред дарителите и техните партньори. Подобряването на

средата, обаче, може да стане само с активно въвличане на бизнес и граждани и вслушване в техните предложения от страна на администрациите. Ето защо механизмът дава именно подходящите решения за тези наболели проблеми, довеждайки до отправяне на препоръки от НПО към процеса на формиране, осъществяване и мониторинг на политики.

Той включва препоръки, които ще бъдат отправени до областни администрации, общини, както и до неправителствени организации, работещи по целевата тема.

Разработването на механизъм и предложения за подобряване на средата за гражданско участие в политиката за насърчаване на дарителството е част от Дейност 2 по проекта и е в съответствие с Допустими дейности от група №2 от Насоките за кандидатстване, с цел едно от процедурата - "Партньорско управление с гражданите и бизнеса" и цел две: "Открито и отговорно управление".

Резултатите от изпълнение на дейността целят постигане на индикатор № 2 „Отправени препоръки от НПО и мрежи от НПО към процеса на формиране, осъществяване и мониторинг на политики“.

Механизмът формулира предложения за подобряване на средата за гражданско участие в политиката за насърчаване на дарителството. Това е фактор за подобряване на правната и фискална регулативна среда за дарителството в България на база заявени потребности чрез активно гражданско участие.

1. Принципи на гражданското участие

Основен принцип на гражданското участие е именно получаването на обратна връзка чрез мнения и предложения от граждани, НПО и бизнес за всички решения, които се вземат от регионалните органи и органите на местното самоуправление.

Активното гражданско участие в обществените процеси е мерило за качеството на демокрацията. От изключително значение е активното включване на гражданите в политическия процес, както и повишаването на техния интерес към различните форми на гражданско участие. Един от механизмите за постигане на това е, чрез ясни и прозрачни процедури, които да гарантират достъпа на гражданите до институциите, също така и чрез легитимното гражданско представителство в различни форми за консултации и контрол. От първостепенно значение е да се работи в посока увеличаване на гражданския контрол

при изработване на публичните политики. Участието на гражданите на всички нива на взимане на решения и изработване на публични политики е гаранция за прозрачното и добро управление.

Според данни от социологическо проучване, повече от половината от българските граждани през последните пет години са направили „някакво дарение”. От отговорилите на въпроса „През последните 5 години правили ли сте някакво дарение, независимо от неговата цел?”, положителен отговор са дали 52,5 % от респондентите, а отрицателен – 47,5 %. Като цяло българските граждани са склонни да даряват и затова може твърдо да се смята, че съществуват предпоставки за формиране на култура на дарителство като най-силно влияние върху индивидуалния избор имат следните фактори: възможността дарените средства да са част от съвместно начертана политика за развитие на държавата и решаване на съществен обществен проблем в партньорство с всички сектори - публичен, бизнес, граждански. Често се цитира недостатъчният публичен контрол и отчитане на изразходването на средствата и парите, които трябва да се отделят за реализиране на политики и съответно обединяването на ресурси - с привличане на дарения. В същото време се отчитат и липсата на съществени данъчни облекчения за дарение, времето и усилията, които са необходими, за да се направи дарение и възможността дарителя да почувства, че е част от активното гражданско общество.

2. Основни понятия

Гражданското общество:

Гражданското общество е независима сфера на самоизява на свободни граждани и доброволни сдружения и организации с нестопанска цел, които са защитени от пряката намеса и произволното регулиране от страна на правителството и бизнеса, както и от други външни фактори.

Мониторинг:

Мониторингът е дейност по систематично и непрекъснато събиране, анализ и използване на информация с цел управленски контрол, идентифициране и предприемане на корективни

действия при прилагането на политики и законодателство. Мониторингът се осъществява на всички равнища на административна дейност. При него се използват както официални доклади, така и неофициални съобщения, като акцентът може да се постави върху: използваните ресурси/вложенията (мониторинг на вложените ресурси); планираните дейности и/или осъществяваните процеси (мониторинг на изпълнението); получените крайни/непосредствени резултати (мониторинг на резултатите). Целта е да се коригират отклоненията от поставените задачи като по този начин се подобри осъществяването на дадена политика и се улесни по-нататъшното развитие на процеса. Мониторингът е интензивен и динамичен процес на наблюдение на програми и проекти, в резултат на който систематично се изготвят периодични отчети за констатациите, оценките, заключенията и препоръките относно постигнатия напредък и ползите, които следва да се очакват от прилагането.

Гражданско участие:

Гражданското участие, или гражданското ангажиране, представлява подтикване на обществото да се ангажира в политическия процес и свързаните с него каузи и казуси. По този начин общността започва да става колективен източник на промяна, политическа и неполитическа. Гражданското участие съдържа много елементи, но в основата си то е свързано с взимането на решения или с контрола върху

взимането на решения - кой, как и по какъв начин се възползва от обществените ресурси. Принципът на гражданското участие подчертава най-основния принцип на демократичното управление, а именно, че народът (гражданското общество) е истинският суверен.

Обратна връзка (Feedback):

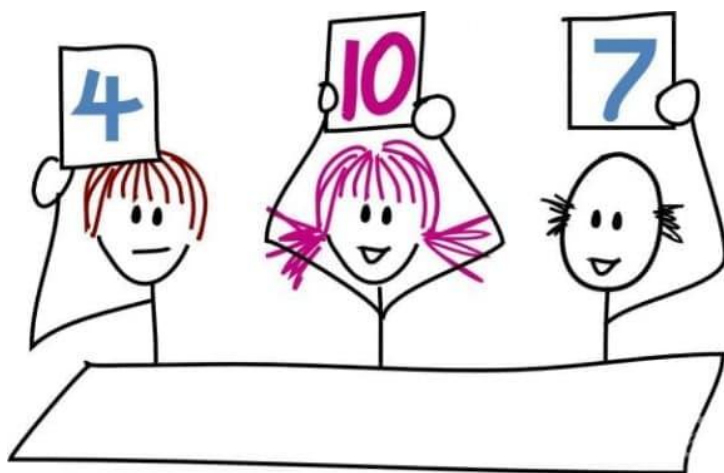

Обратната връзка предава количествена или качествена оценка за извършено действие, събитие или процес на първоизточника или контролиращият орган. Тя винаги е цел на добрия проект. Такава връзка съществува, когато се наблюдават резултатите от

изпълнението на дадена дейност в рамките на проект и на тази основа се прави коригиране и по-нататъшно усъвършенстване на осъществявания проект.

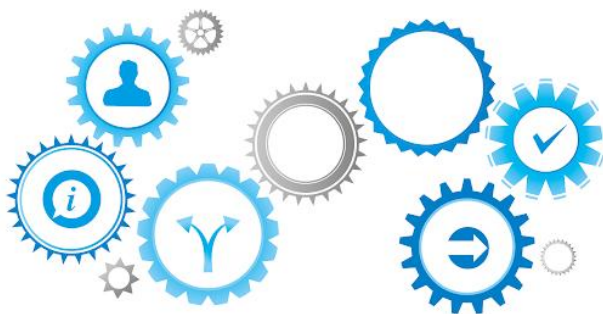
Оценка:

Дейност, с която систематично и обективно се преценява напредъка по пътя към даден краен резултат и неговото постигане. Оценката е структуриран процес, в резултат на който се прави практическа преценка дадена публична политика. Основната цел на оценката е да спомага разработването и високото качество на публичните политики, като по този начин създава

възможности за определяне на приоритетите, за подпомагане на ефективното разпределение на ресурсите и за отчитане на резултатите.

Публична политика:

Изследванията за публичните политики най-често „предлагат“ на лицата, които вземат решенията управленски инструментариум и/или методологически „рецепти“, чието прилагане променя доминиращия бюрократичен модел на публично управление. Публичните политики рационализират публичното

управление и налагат образа на „държавата в действие“. На този фон те представляват фокусна точка, в която се събират усилията за модернизиране и повишаване на ефективността на публично управление.

II. Изходна база за разработване на Механизма

Като изходна база за разработване на Механизма са анализирани и разгледани: Доклад с резултати от проучване на добри практики от България в сферата на дарителството и Доклад с резултати от проучване на добри практики от страни от ЕС в сферата на дарителството (Дейност 1 на проекта), Анализ представящ гледната точка на гражданското общество - бизнес, НПО и граждани относно възможностите им за участие в процеса по формулиране и прилагане на политиките, касаещи дарителството. Цялата изходна база, на която почива Механизма, е набрана в рамките на проекта.

III. Контекст на разработката и нормативна уредба Контекст на разработката и възможности за стимулиране на дарителството чрез данъчни облекчения, на база съществуващата нормативна уредба

Статуквото към момента от гледна точка на нормативна база и възможностите за подобряване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в сферата на дарителството е незадоволително. Реализирани са множество инициативи, направени са много подобрения в нормативната база, но закон за дарителството няма.

Законодателството дава възможност на лицата, направили дарения, да облекчат данъчното си задължение, като намалят облагаемата данъчната основа с размера на дарението. Не всички дарения, обаче, водят до облекчение. Освен това има определен лимит, до който може да бъде данъчното облекчение. Данъчните облекчения за юридически лица са изброени в чл. 31 от ЗКПО, аналогични разпоредби са предвидени в чл. 22 от ЗДДФЛ.

Предвидените лимити за размера на признатите разходи се определят спрямо дейността на приемащото дарението лице, в процент от счетоводната печалба за юридическите лица и в процент от сбора на облагаемите данъчни основи за физическите лица. С това законодателят цели стимулиране на данъчно задължените лица, по свое желание да финансират различни дейности свързани с образование, здравеопазване, култура и други социално-икономически дейности. Водещо изискване за юридическите лица е да имат положителен счетоводен резултат, т.е. да са на счетоводна печалба. В случай, че са на

счетоводна загуба, губят възможността да се възползват от данъчно облекчение във връзка с направено дарение.

Важна нормативно ограничение е, че стойността на данъчното облекчение, не може да превишава от 65 на сто от счетоводната печалба за юридическите лица и облагаемата данъчна основа за физическите лица.

Категоризирането на получателите на дарението е аналогично за юридическите и физическите лица, като различните категории позволят различен максимален размер на облекчение.

По отношение на данъчните облекчения и по-специално - данъчните облекчения за дарения, от които могат да се възползват физическите лица, първоначално преди години със законопроекта за изменение и допълнение на Закона за данъците върху доходите на физическите лица (ЗДДФЛ), поради въвеждането на плоския данък, беше предложено отпадане на данъчните облекчения за дарения. Впоследствие, в хода на обсъждане на законопроекта, беше решено тези облекчения да се запазят, като текстът на разпоредбата беше прецизиран. Това беше важен момент за даренията и възможността за гражданското общество да се запази стимула за дарение – а именно държавата да зяви подкрепата си като даде данъчно облекчение при даряване.

Както знаем, сумата на годишните данъчни основи се намалява с направени през годината дарения, като допустимият процент за тези облекчения е различен и зависи от това в чия полза е направено съответното дарение. С до 50 на сто от положителния счетоводен финансов резултат (счетоводната печалба) на юридически лица и с до 50 на сто от облагаемите данъчни основи на физически лица, се признават разходите за дарения направени в полза на Център "Фонд за лечение на деца" и Център за асистирана репродукция.

С до 15 на сто от положителния счетоводен финансов резултат (счетоводната печалба) на юридически лица и с до 15 на сто от облагаемите данъчни основи за физически лица, се признава безвъзмездно предоставената помощ при условията и по реда на Закона за меценатството.

В пълен размер се признават разходите на юридически лица за дарения на компютри и периферни устройства за тях, които са произведени до една година преди датата на дарението, направени в полза на български училища, включително висши училища.

Най-голямата група обхваща направените дарения в полза на различни институции, като облекчението е размера на направените дарения до 10/5 на сто. С до 10 на сто от положителния счетоводен финансов резултат (счетоводната печалба) на юридически лица и с до 5 на сто от облагаемите основи на физически лица, се признават разходите за дарения направени в полза на:

- ✓ здравни и лечебни заведения;
- ✓ институции за предоставяне на социални услуги и специализирани институции за грижа, подпомагане и отглеждане на деца;
- ✓ детски ясли, детски градини, училища, висши училища или академии;
- ✓ бюджетни предприятия по смисъла на Закона за счетоводството;
- ✓ регистрирани в страната вероизповедания;
- ✓ специализирани предприятия или кооперации на хора с увреждания; хора с увреждания, както и за технически помощни средства за тях;
- ✓ лица, пострадали при бедствия по смисъла на Закона за защита при бедствия, или на семействата им;
- ✓ Българския Червен кръст;
- ✓ социално слаби лица;
- ✓ деца с увреждания или без родители;
- ✓ културни институти или за целите на културния, образователния или научния обмен по международен договор, по който Република България е страна;
- ✓ юридически лица с нестопанска цел със статут в обществена полза, с изключение на организации, подпомагащи културата по смисъла на Закона за меценатството;
- ✓ Фонд "Енергийна ефективност и възобновяеми източници";
- ✓ комуни за лечение на наркозависими, както и на наркозависими лица за тяхното лечение;
- ✓ детския фонд на Организацията на обединените нации (УНИЦЕФ).

Следва да се има предвид, че законът налага ограничение за общия размер на данъчното облекчение за дарения. Този размер не може да превишава 65 на сто от сумата на годишните данъчни основи.

Данъчното облекчение за дарения се ползва с подаване на годишната данъчна декларация по чл. 50 от Закона за данъците върху доходите на физическите лица, към която трябва да бъдат приложени копия от документите, удостоверяващи, че дареното лице е от изброените в закона и че предметът на дарението е получен.

Даренията се признават и в случай, че са направени в полза на идентични на изброените институции, намиращи се в държава членка на Европейския съюз или страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство. В този случай, лицето направило дарението трябва да притежава официален легализиран документ удостоверяващ статута на получателя на дарението, издаден или заверен от компетентен орган на съответната чужда държава, както и неговия превод на български език, извършен от заклет преводач.

От данъчното облекчение за дарения може да се възползват както българските юридически лица, формиращи данъчен финансов резултат и дължащи корпоративен данък по общия ред, така и чуждестранни юридически лица с място на стопанска дейност в България, които формират данъчна печалба по реда на ЗКПО, както и всички физически лица.

За да документират направените дарения и да се възползват от правото си на данъчно облекчение, с подаване на годишна данъчна декларация задължените лица, следва да представят и:

- ✓ копие на документ, удостоверяващ, че дареното лице е от изброените в закона, за които може да се ползва данъчното облекчение за дарения
- ✓ копие на документ, удостоверяващ че предметът на дарението е получен
- ✓ официален легализиран документ, удостоверяващ статута на получателя на дарението, издаден или заверен от компетентен орган на съответната чужда държава и неговият превод на български език, извършен от заклет преводач - когато дарението е в полза на идентични или сходни лица, установени в друга държава членка на Европейския съюз или държава страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство.

Дори в самите данъчни декларации изрично е записан текста, уточняващ условията на данъчно облекчение за дарения по чл. 22 от ЗДДФЛ Сумата от годишните данъчни основи по чл. 17 от ЗДДФЛ се намалява с направени през годината дарения, както следва:

- до 5 на сто, за дарения с код 01;
- до 15 на сто за дарения за културата с код 02;
- до 50 на сто, за дарения в полза на Национална здравноосигурителна каса - за дейности във връзка с лечението на деца, финансирани с трансфери от бюджета на Министерството на здравеопазването и/или Център за асистирана репродукция с код 03.

Интересен е момента с допускането на не-парични дарения - ако даренията са в натура, нормативната уредба допуска приспаданена покупната цена на дарените предмети (ако са купувани до 3 месеца преди датата на дарението) или тяхната пазарна цена.

Важно е да се има предвид, че всички изброени данъчни облекчения не биха могли да се приложат, ако към момента на подаване на данъчната декларация лицето – ФЛ или ЮЛ има публични задължения, подлежащи на принудително изпълнение.

Организациите, които разчитат на набирането на дарения доста ясно и отчетливо обясняват на потенциалните си дарители възможностите за данъчни облекчения – например – на сайта на Български червен кръст - https://www.redcross.bg/help_us/how_to_help/donation_pay.

IV. Общи тенденции за страната

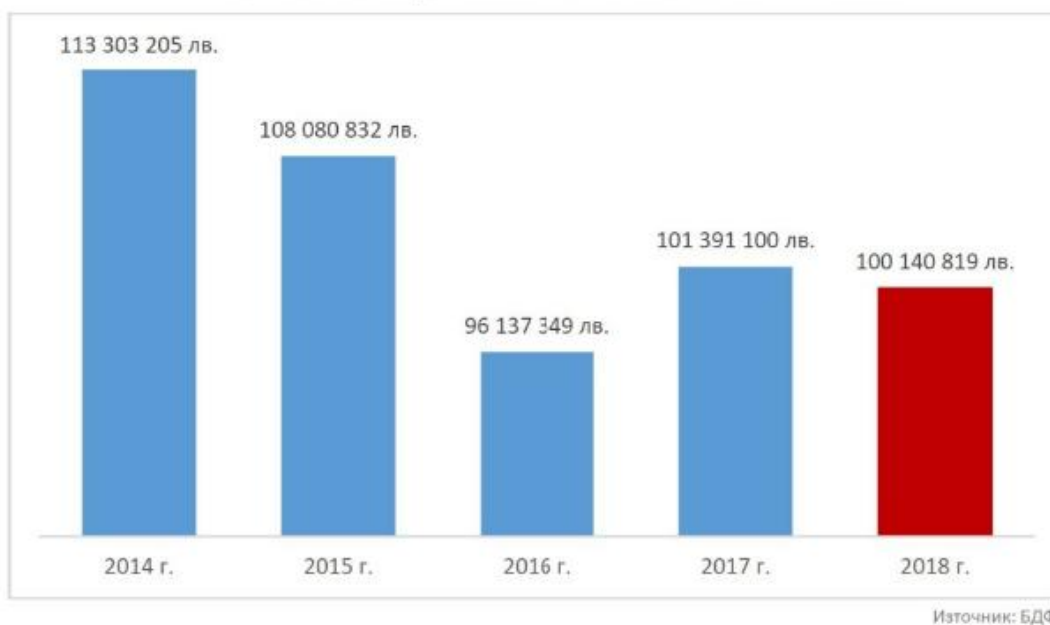
В исторически план българинът винаги е бил състрадателен, милосърден, даряващ, а дарителството е считано за ценност от голяма част от българското население. Още през Възраждането, както и по време на световните войни, българите са съпричастни към грижата за болните, сираците, вдовиците и общностите в нужда. Освен това те се включват активно със собствени средства, земя и труд в построяването на манастири, църкви, параклиси и училища. Периодът на Възраждането изобилства с примери за дарени средства и земя за построяване на училища и учредяване на фондове за подпомагане на даровити ученици. В миналото българите дарявали най-вече за образование, следвано от социални каузи – подпомагане на сираци и бедни деца. Може да се каже, че в България дарителството е много развито. Над 100 млн. лв. са дарени в страната през 2018 г., показва годишното проучване на Български дарителски форум. С 54,8 млн. лв. или 55% от общите дарени средства фондациите са най-големите дарители в България и през 2018 г. Тази тенденция е стабилна през последните пет години. Доста по-

назад са компаниите с 36,6 млн. лв., инвестирани в общественозначими каузи. Малко над 8,3 млн. лв. са дарили през 2018 физически лица. Това показва годишният анализ на Български дарителски форум (БДФ) – мрежата на големите корпоративни и неправителствени донори в нашата страна. Той се основава на данни от Националната агенция за приходите и проучване на “Алфа Рисърч” по поръчка на БДФ. Документът отразява и резултатите от допитване сред общността на дарителите в страната.

Общо 100 140 819 лв. са дарените средства в България през 2018 г. Тази сума е с 1,25 млн. лв. по-малка от даренията през 2017 г.

Общ обем на даренията за последните 5 години

И неправителствените организации, и компаниите по традиция инвестират най-много в образование и наука – съответно 22% и 24% от направените от тях дарения. Важни за фондациите са също екологията, социалната сфера, културата и изкуството, човешките права. При бизнеса социалните каузи се нареждат на второ място, приоритетни са също околната среда и подкрепата за местните общности.

Поради своята независимост и възможността за своевременно и гъвкаво вземане на решения фондациите-донори работят по най-належащите обществени проблеми и играят важна роля като двигател на иновациите и защитата на човешките права. Извън публичните финансиращи механизми те остават основен финансов източник за гражданските организации и неформалните местни групи, които повишават качеството на живот в населените места и застъпват интересите на различни уязвими групи.

Фондация „Америка за България“ продължава да е най-големият дарител в страната с 33 663 345 лв. през 2018 г. Паралелно с това през миналата година се наблюдава плавно оттегляне на финансиращите международни фондации от България.

Ръстът от 12% на корпоративните дарения през 2017 г. и добрите икономически показатели за страната през последните две години не доведоха до очакваното увеличение на обема дарени средства от бизнеса през 2018 г. Напротив – наблюдава се лек спад от 4%, вероятно заради прогнозите за приближаваща рецесия. През миналата година корпоративните дарения запазиха своя „предпазлив“ характер – компаниите продължиха да подкрепят каузи, които не предизвикват обществен спор за смисъла им, запазени са дългосрочните партньорства с неправителствени организации.

Проучванията и анализите на БДФ в последните години показват непроменено положително отношение на българите към дарителството, но и леко отстъпление в неговата практическа реализация. Национално представителното проучване за последната година регистрира спад в дарителската активност на българските граждани в няколко посоки:

- намалява броят на индивидуалните дарители на пари, нараства делът на дарявалите вещи, стоки или труд;
- остава силно ограничен делът на деклариралите финансовите си дарения с цел ползване на данъчни облекчения;
- продължава практиката да се дарява инцидентно, като реакция на вече възникнали проблеми.

Сред най-често ползваните начини за даряване се открояват даренията в кутия, закупуването на стоки, чрез които се набират средства за определена кауза, полагаането на доброволен труд. SMS даренията все още са много популярни, но вече трета поредна година регистрират съществен спад в предпочитанията. Като основни проблеми при

извършването на дарения хората открояват липсата на информация какво се случва с набраните средства и помощи.

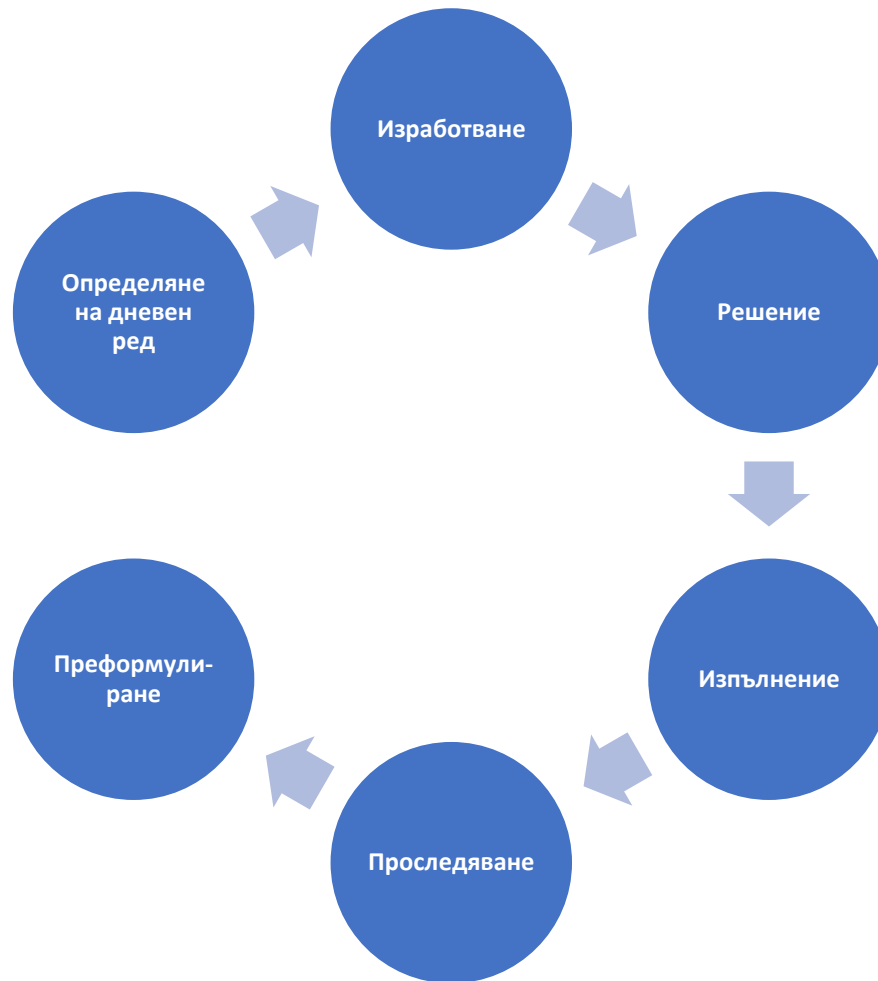
V. Етапи в процеса на вземане на политически решения и тяхната връзка със степените на гражданско участие

В Кодекса на добрите практики за гражданско участие в процеса на вземане на решения, одобрен от Конференцията на МНПО на заседанието ѝ на 1 октомври 2009 г. е разписана матрица, която илюстрира и изяснява връзката между процесите на вземане на политически решения и степените на гражданско участие. Тя показва нагледно етапите в този процес. Основана е на добрите практики и примери от гражданското общество в Европа, а целта ѝ е да вдъхнови стремеж към действие и да укрепи взаимодействието между НПО и публичните органи. На всеки етап от процеса на вземане на решения (отляво надясно) има различни нива на участие на НПО (отдолу нагоре). Предвижда се етапите в процеса на вземане на решения да могат да се прилагат във всеки местен или национален политически контекст в Европа. Нивата на участие на всяка фаза в процеса могат да се променят от ниски до високи, като се предполага, че тези инструменти се използват за осъществяване на всеки вид участие.

Матрицата може да се използва по много начини, като например, да се направи карта на гражданското участие във всеки политически процес, оценка на участието на НПО във всеки един момент от процеса, или като практически ресурс за НПО за планиране на политически дейности. Тя не се разглежда като изчерпателен списък и може да бъде адаптирана към много други употреби.

Матрицата илюстрира взаимно свързаните елементи на участие в процеса на вземане на решения. Този пример показва как с посочените по-горе полезни инструменти може да се постигне желаното ниво на участие на всеки етап от процеса на вземане на решения.

Матрицата по-долу определя шестте етапа в процеса на вземане на политически решения: определяне на дневния ред, изработване на политиката, вземане на решения, изпълнение, проследяване и преформулиране на политиката. Всеки етап предлага възможности за взаимодействие между НПО и публичните органи.

1. Определяне на дневен ред

Политическият дневен ред е съгласуван между парламента и правителството, но може да бъде оформян от НПО или група от НПО посредством кампании или лобиране относно актуални проблеми, нужди и безпокойства. Новите политически инициативи често са резултат от влиянието на кампании на НПО. На този етап НПО целят да повлияят на вземащите решения лица в полза на общ интерес и могат да действат по начин, който допълва политическия дебат.

2. Изработване

Публичните органи обикновено имат утвърдени процеси за изработване на политики.

НПО често са включвани в области като откриване на проблемите, предлагане на решения и предоставяне на данни като интервюта или проучвания за ефективността на предпочитаните от тях решения. Подпомагането на възможностите за консултация и различните форми на диалог за включване на приноса на заинтересованите страни трябва да бъдат ключови елементи на този етап.

3. Решение

Формите на политическо вземане на решение се различават в зависимост от националния контекст и законодателството. Стандартна практика е издаването на наредба за правителствена политика от съответното министерство или приемане на закон с парламентарен вот, или публичен референдум, който в такъв случай изисква наличие на съответното законодателство. Изработването на закони и предложения трябва да бъде отворено за приноса и участието на НПО. Публичните органи трябва да преценят различните гледни точки и мнения, преди да се вземе дадено решение. На този етап консултативната играе основна роля за вземането на информирано решение. Същевременно окончателното правомощие за избор е на публичните органи, освен ако не е взето посредством обществено гласуване, референдум или чрез механизъм за съвместно вземане на решения.

4. Изпълнение

Това е етапът, на който много НПО са най-активни, като например в предлагане на услуги и работа по проекти. По-голямата част от дейността на НПО на предишните етапи включва опити да се повлияе върху изпълнението на политиката. Този етап е изключително важен, за да е сигурно, че набелязаните цели ще бъдат постигнати. Достъпът до ясна и прозрачна информация за очакванията и възможностите, както и активното партньорство, са много съществени на този етап.

5. Проследяване

На този етап ролята на НПО е да контролират и оценяват резултатите от изпълнените политики. Важно е да има ефективна и прозрачна система за проследяване, чрез която да се постигат предвидените резултати от съответната политика/ програмата.

6. Преформулиране

Информацията от оценката на изпълнението на политиката, както и променящите се нужди на обществото, често изискват преформулиране на политиката. То трябва да е основано на достъпа до информация и възможностите за диалог за определяне на нужди и инициативи. Това преформулиране позволява да се премине към нов цикъл на вземане на решения.

Партньорство	Работни групи/ комитети	Съвместно изработване	Общо вземане на решения Съвместно вземане на решения	Стратегически партньорства	Работни групи/ комитети	Работни групи/ комитети
Диалог	Изслушвания и обществени форуми Граждански форуми и бъдещи съвети Основно лице за връзка с правителството	Изслушвания и панели с въпроси и отговори Експертни семинари Комитети с участие на всички заинтересовани страни и консултативни органи	Открити пленарни сесии или заседания на комитета	Семинари за изграждане на капацитет Семинари за обучение	Работни групи или комитети	Семинари и съвещателни форуми
Консултация	Петиции Консултации онлайн или други техники	Изслушвания и панели с въпроси и отговори Експертни семинари Комитети с участие на всички заинтересовани страни и консултативни органи	Открити пленарни сесии или заседания на комитета	Мероприятия, конференции, форуми, семинари	Механизми за обратна връзка	Конференции и или срещи Консултации онлайн
Информация	Лесен и открит достъп до информация Проучвания Кампании и лобиране Уебсайт за ключови документи	Открит и свободен достъп до документи за политики Уебсайт за ключови документи Кампании и лобиране Излъчване в мрежата Резултати от изследвания	Кампании и лобиране	Открит достъп до информация Уебсайт за достъп до информацията Е-mail съобщения Често задавани въпроси Публични тържни процедури	Открит достъп до информация Събиране на доказателства Оценяване Проучвания	Открит достъп до информация
Нива на участие						
Етапи в процеса на вземане на политически решения	Определяне на дневен ред	Изработване	Решение	Изпълнение	Проследяване	Преформулиране

VI. Препоръки за подобряване на гражданското участие по отношение политиките за дарителство

Дарителството е специфична област и законодателството в тази сфера регламентира по-скоро финансовите измерения и последици, произтичащи от акта на дарение. В този смисъл на ниво определяне на политиките следва да се влияе на законодателя. Останалите администрации – Областни и общински, макар и да нямат преки правомощия върху определяне на политиката, свързана с дарителството, изпълняват различни функции, които насърчават пряко или косвено дарителството, организират или подкрепят кампании и др. Взаимодействието на НПО, граждани и бизнес с тези администрации следва да бъде насочено към разширяване и развитие на такъв тип обществени дейности

ПРЕПОРЪКИ, СВЪРЗАНИ С ИЗМЕНЕНИЯ В ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО:

1. Практиката на Обществен дарителски фонд – Габрово от неговото създаване през 2002г. досега показва, че има доста хранителни вериги, аптеки, магазини, които не могат да пласират своята продукция навреме и се налага да я изтеглят от търговската мрежа. Някои от стоките наистина не са годни за консумация, но има и такива, които биха могли да се използват. Някои дарители са склонни да дарят и храна с изтичащ, а не с изтекъл срок на годност. На този етап обаче законодателството не позволява това. Предложенията ни касаят законодателни промени, които позволяват даряването на лекарства и храни с изтичащ срок на годност. На този етап това е невъзможно. Би могла да се направи обаче, по-ясна демаркация на стоките, които макар и с изтичащ или изтекъл срок на годност, не представляват опасност за здравето на хората и могат да бъдат използвани при определени условия. Например превързочни материали (бинт, цитопласт, марля) биха могли да бъдат използвани и след изтичане срока им на годност за определен вид грижи. Качествено съхраняваните хранителни продукти също понякога могат да бъдат консумирани и няколко месеца след изтичане срока на годност. Тъй като търговците не могат да ги продават и да печелят от това, законодателят би могъл поне да им разреши да ги даряват при определени условия. **Необходимо е да бъде направена ясна демаркация** по отношение на това кои продукти представляват заплаха за здравето на хората и кои имат „живот“ и биха могли да влязат в употреба, дори след посочения на опаковката краен срок.
2. В България няма закон, който цялостно да касае дарителството, да регламентира получаването, набирането и разходването на дарения. Дарителството е засегнато в законодателството ни най-вече от финансова гледна точка, но дори и там изникват допълнителни тълкувания, като например по отношение доказване финансовите измерения за дарения, представляващи предмети на изкуството. Няма законово задължение общините, фондациите и други организации да имат вътрешни правила за приемане, получаване и управление на дарения, общинските съвети не са длъжни да приемат Наредба за даренията, а администрациите да поддържат публичен регистър за получените дарения. Тези мерки биха осигурили прозрачност в управлението на дарения, но те не са предвидени в законодателството. **Всичко това би трябвало да се уреди в Закон за дарителството, който от много години**

се коментира, на все още не е факт и който би изчистил много пропуски и би повлиял положително за развитие на гражданското общество.

ПРЕПОРЪКИ, СВЪРЗАНИ С ПОВИШАВАНЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕТО НА АДМИНИСТРАЦИИТЕ И ГРАЖДАНИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ НА ДАРИТЕЛСТВОТО:

1. Гражданите, бизнеса и НПО да привличат администрациите като институционален партньор при организирането на дарителски кампании – Заявявайки своята подкрепа за дадена кауза, общините и областните администрации валидират нейната истинност и почтеност. Разбира се, това би могло да се осъществи в още по-голяма степен, ако има изградено доверие между партньорите. Нужно е ясно осъзнаване, че администрациите се нуждаят от активността на гражданите за решаване на проблеми, които не се вписват в техния дневен ред, но нерешаването им предизвиква обществено напрежение. От своя страна НПО и гражданите следва да осъзнаят, че администрациите са тяхната институционална опора и допълнителен мотив за много дарители.
2. Дарителството не винаги има само и единствено финансови измерения. Често пъти то е нефинансов принос за дадена кауза под формата на безвъзмезден труд и отделено време. Една голяма част от дарителските кампании се осъществява с помощта и нематериалния принос на доброволци. Ето защо доброволчеството е един особен вид дарителство. То се насърчава изключително много в подрастващото поколение, у което трябва да се възпитават навици за взаимопомощ, милосърдие, добротворство и трудолюбие. Както липсва закон за дарителството, така липсва закон и за доброволчеството. Тези важни сфери от живота на активната общественост остават засегнати частично в различни закони, които обаче не дават отговор на редица важни въпроси при работата на организациите с доброволци. **Именно затова нашата препоръка е самите организации, които работят с доброволци, да разпишат свои програми или стратегии, в които да регламентират ясни и точни правила при привличане, мотивиране, обучаване и работа с доброволци.** Добра практика, която Община Габрово прилага и която би могла да се мултиплицира в други общини, е именно създадената и утвърдена от кмета Програма за работа с доброволци в Община Габрово. **В идеалния случай тези документи са създадени не само от администрациите, но и с активното**

участие на самите доброволци. Програмата на Община Габрово налага визията за цялостно развитие и насърчаване на доброволчеството и предлага конкретни мерки за работа както с доброволческите формирания за предотвратяване или овладяване на бедствия, пожари или извънредни ситуации и отстраняване на последиците от тях, така и със съществуващия Център за работа с доброволци. Програмата се стреми към цялостно популяризиране и утвърждаване модела на доброволчеството. В нея като цел е заложено и „подпомагането на силна гражданска инициатива” и „утвърждаване на нов модел на обществени отношения, основаващи се на взаимодействие и партньорство между публичния, частния и нестопански сектори”.

3. Бидейки активни за различни културни, социални и обществени каузи, една голяма част от доброволците биха се включили и при определянето на политиките, свързани с дарителството и доброволчеството. **Препоръката, която общините могат да вземат под внимание в случая е, да привличат хора, които са се изиявявали като доброволци и за участници при регламентирането на местната политика, касаеща дарителството и доброволчеството.** При разработването на Плана/Стратегията за работа с доброволци в дадена община, визията, целите, идеите и конкретните дейности следва да бъдат обсъдени именно с най-дейните доброволци. Те самите са могат да допринесат в нейното разработване като споделят мненията си за:
 - Какво ги мотивира да участват в обществени и дарителски кампании
 - Какъв тип обучения са необходими на доброволците
 - Как да се повиши набирането на доброволци – необходими ли са борси за доброволци, колко често могат да се провеждат
 - Какви инструкции и правила при работата да имат доброволците
 - Какви екипи да се сформират
 - Как да се повиши ефективността
4. Една друга полезна практика и препоръка, която отправяме към публичните администрации е **поддържането на регистър на доброволците**, с които работят. Той е добре да съдържа както данни за връзка с даден доброволец, така и

**Гражданско участие за по-добра
социално-икономическа среда**

предпочитания за видовете дейности, които желае да осъществява и сферите, за които би желал да допринесе. По този начин се извършва целенасочен подбор на доброволци за дадена кауза и самите те остават много по-удовлетворени и мотивирани. Поддържането на регистър позволява да се напасне мотивацията на всеки доброволец и потребностите му за признание на труда му с конкретните нужди за реализацията на дадена кауза.

5. В рамките на Народното събрание е организирана дейността на Комисията по взаимодействието с неправителствените организации и жалбите на гражданите. Има утвърдени правила за определяне на представители на неправителствените организации за членове на Обществения съвет към тази Комисия. В нея участват представители на НПО, регистрирани по Закона за юридическите лица с нестопанска цел и осъществявали своята дейност не по-малко от 3 години преди датата на подаване на заявление за участие в една от следните области на компетентност:

- Развитие на гражданското общество;
- Развитие на местните общности;
- Законодателство и публични политики;
- Правосъдие, вътрешна сигурност и обществен ред;
- Европейски въпроси и политики;
- Икономическо развитие;
- Социални въпроси и пазара на труда;
- Здравеопазване;
- Правата на хората с увреждания
- По политиките за българите в чужбина;
- Защита правата на човека;
- Етническите въпроси и миграцията;

- Правата на жените и равнопоставеност на половете;
- Младежки въпроси и политики;
- Правата на децата;
- Образование и наука;
- Култура и културно- историческо наследство;
- Екология и околна среда;
- Физическо възпитание и спорт;
- Дарителство и доброволчество;
- Транспорт и информационни технологии.

С цел подобряване представителните функции и проявяване на възможността за защита на съответната сфера, предлагаме така формулираната област „Дарителство и доброволчество“ да се раздели в две отделни – „Дарителство“ и „Доброволчество“. Обединяването в една сфера води до избора само на 1 представител, който е или от силна доброволческа организация или от такава, свързана с дарителството. Всяка от двете области е достатъчно важна и самостоятелна и е редно да си имат свой отделен представител с цел по-адекватно влияние върху създаването и развитието на политиките в тези сфери.

6. **Основна препоръка** кореспондираща с обсъжданото в последните повече от 10 години липсващо законодателство в сферата на доброволството – отдавна чакан закон за доброволството – при утвърждаването му трябва непременно да се отчете правната възможност държавата да подпомага и насърчава доброволческите дейности чрез данъчни, финансови, икономически и др. облекчения, вкл. Дарителство в подкрепа на доброволството. Важно е и да се направи връзката с видовете доброволчество: краткосрочно, дългосрочно и корпоративно и дарителството - еднократно, дългосрочно/периодично и корпоративно.
7. **Друга препоръка е свързана с разширяване възможностите** за осигуряване на навременна и достъпна информация за гражданите по отношение на управлението на получените дарения. Постигането на по-голяма публичност и прозрачност на

дейността на администрациите е една от главните предпоставки за добро управление.

С оглед постигане на тази мярка, се препоръчва на администрациите да засилят прозрачността относно управлението на дарения, като по този начин ще се даде по-голяма свобода на гражданското общество да упражнява някакъв контрол върху изразходването и разпределяне на дарения. В тази посока администрациите биха могли:

- Публикуват навременна, разбираема и достъпна информация, касаеща дарителството на своите уеб-страници, фейсбук страници, да изпращат материали до средствата за масово осведомяване;
- Да се публикуват вътрешни правила и актове, предложени за гласуване в Общинските съвети, които могат да предизвикат обществени дискусии. Документите следва да бъдат достъпни на уеб-страниците на публичните администрации.
- Да се приемат участия в специализирани радио и телевизионни предавания от страна на експерти и ръководен състав на администрациите с оглед разясняване на конкретни казуси и проблеми, касаещи дарителството.
- Да създадат и популяризират форми за обратна връзка и коментари към своите официални статии, където гражданите ще имат възможност да се изказват. За целта трябва да се поддържат актуални уеб-страниците на администрациите, с високо ниво на съвременните технологични решения. Ще се насърчава конструктивния диалог и последващи срещи на „живо” за обсъждане на предложенията.

8. **Препоръка към общините и областните администрации** е да създадат вътрешни правила за получаване, управление и разпореждане с дарения, които получават за подпомагане на техни инициативи. Малко администрации имат такива правила и поддържат публичен регистър с информация къде отиват даренията, каква е стойността и как е зачетена волята на дарителя.

За повишаване активността на гражданското общество и за мотивирането му, препоръчително е публичните институции да поддържат регистър, в който да посочват паричните и непарични дарения, имоти, дарения в труд и услуги и имената на дарителите.

Това е важно, за да се изключи вероятността администрациите да подменят волята на дарителя и така да злоупотребят с публичния ресурс, който ѝ е предоставен. Важно е за информиране на обществото относно постигането на целите на дарението и за лично удовлетворение на дарителя. Така също би се изключила възможността публичната институция да върне под формата на договор за услуга или изпълнение на обществена поръчка „жеста“.

Предвид всичко това, препоръките към администрациите и гражданското общество, работещи в сферата на дарителството, са насочени към засилване тяхното партньорство и прилагане на нови механизми за взаимодействие за осигуряване на максимална прозрачност и публичност.

Механизми за взаимодействие, релевантни към гражданските структури:

- **Заинтересованост:** повдигат въпроси, безпокойства и нужди на определена група, представят определена гледна точка или общ публичен интерес, които все още не са законово обхванати от законодателството или от други документи, инструменти или средства на политиките.
- **Информирание:** споделят идеите на НПО с публичните органи, ангажират и представляват членове, потребители и ключови граждански обединения, действат като посредници за канал за достигане на гражданите, изслушват, реагират и информират.
- **Експертиза:** експертите със значителни познания по определени теми играят ключова роля в определянето на политическия дневен ред. Техните анализи и проучвания определят актуални и бъдещи нужди на обществото и предлагат решаващи перспективи.
- **Иновативност:** развитие на нови решения и подходи, демонстрация как те могат да бъдат включени в политическия дневен ред.

- **Предоставяне** на услуги: НПО са основен участник за оформянето на политиката и създаването на алтернативни или дотогава несъществуващи услуги за определени групи потребители.
- **Иновации**: НПО предлагат решения посредством нови подходи, практически отговори и конкретни модели, които са в интерес на определена гражданска група.
- **Мониторинг и контрол**: НПО следят внимателно процеса на изработване на политиките, за да са сигурни, че нуждите на заинтересованите страни се вземат предвид и че процесът е всеобхватен и прозрачен.

Алтернативни налични инструменти за гражданско участие:

- Публични прояви - дискусии, кръгли маси, конференции
- Застъпничество
 - ✓ Консултативни съвети
 - ✓ Обществени съвети
 - ✓ Публично обсъждане
 - ✓ Обществен форум
 - ✓ Договаряне

Основни стъпки за осъществяване на застъпнически действия:

- Анализ на обществена политика
- Стратегическо планиране
- Изграждане на коалиции

- Действие
- Медийна кампания
- Оценка на застъпническите действия
- Приемственост

Механизми за мониторинг с елементи на участие на бизнеса:

- групи по крайни резултати;
- срещи със заинтересованите страни;
- работни комисии и събеседвания с фокусни групи.

Механизмите и инструментите, които се използват за мониторинг и контрол от страна на бизнеса при изпълнение на ОП трябва да са разписани в Правилата за работа на Мониторинговите комитети.

Механизмите по отношение на включването на бизнеса в процесите на мониторинг и контрол на ОП са:

- Текущ мониторинг/текущи мониторингови отчети

Тази форма би трябвало да се прилага на ниво конкретни по-важни проекти, като целта е да се събере моментна документална информация на прогреса на изпълнението на съответния проект.

- Работна група за наблюдение (мониторинг) на изпълнението

Работната група за наблюдение на изпълнението е една от формите на метода на консултативни групи. Консултативните групи с участието на публичната администрация и представителите на бизнеса са механизъм за мониторинг, чрез който членовете ѝ се събират за провеждане на обсъждания и анализи за по-ефективното формулиране и изпълнение на конкретен проект. Главната задача на съвместните форуми на членовете е постигане на съгласие относно плана за мониторинг и упражняване на надзор за неговото изпълнение. Консултативните групи правят оценка на непосредствените резултати със стратегическо значение. Възможността за реализирането на тази форма на гражданско

участие ще се осъществи чрез Работната група по наблюдение и контрол на изпълнението на съответната програма.

В Работната група и експертния екип за мониторинг могат да бъдат включени:

- експерти, които участват в управлението на Програмата;
- представители на СГО –НПО, на научните среди, на читалищата, спортни клубове, училищни настоятелства, социални домове и др;
- институциите –представители на държавните институции и ведомства, като например експерти, при организиране на процесите за набиране, организиране и анализиране на специализирани данни и информация и изготвянето на експертни становища по конкретни индикатори за мониторинг;
- представители на бизнеса –участват като партньор на гражданското общество, който осигурява експертна оценка, финансова и логистична подкрепа;
- медиите –имат ключовата роля при популяризиране на инициативите и посредничат при диалога със широката общественост в процеса на мониторинг;
- независими експерти –експерти, привлечени с цел изготвянето на адекватни становища и заключения по конкретните проблеми.

Механизъм за оценка от страна на бизнеса за взаимоотношенията им с регионалната и местна администрация

Партньорството от дълго време е един от основните принципи при усвояване на фондовете в обхвата на общата стратегическа рамка на Европейския съюз. Принципът на партньорство предполага тясно сътрудничество между публичните органи на национално, регионално и местно равнище в държавите-членки, както и сътрудничество с частния и третичния сектор. Партньорите следва да участват активно в целия цикъл на програмите - изготвяне, изпълнение, мониторинг и оценка. Партньорството трябва да се разглежда в

тясна връзка с подхода на многостепенно управление и принципите на субсидиарност и пропорционалност. Примерите показват, че са налице големи разлики между държавите членки при прилагането на принципа на партньорство в зависимост от националното институционално устройство и политическата култура. Ефективността на принципа на партньорство също така зависи от техническата възможност на партньорите да допринесат значително към процеса.

Форум за партньорства

За оценката на взаимоотношенията между бизнес и местни и регионални власти би било удачно създаването на Форум за партньорства, с цел стимулиране на интегриран подход към местното управление и подкрепа за териториалните партньорства при оптимизирането на техния принос към местното управление и ефективността на политиките. Форумът би бил инициатива, насочена към стимулиране на обмяната на опит между представители на публичния, частния и гражданския сектор. С изработени правила, Форумът периодично оценя взаимоотношенията между партньорите на база на изработени политики, поставени цели и постигнати резултати. Всяко партньорство осмисля общата си функция, изяснява своите задължения и ограничения, разработва структурирана документация за дейностите и подобрява механизмите за самооценка. Процесът е съпътстван от работни срещи и интернет платформа. Работните срещи представляват възможност за обмяна на информация и ноу-хау, обсъждане на напредъка и извличане на поуки. Виртуалната платформа осигурява подкрепа за текущите документации и обмен на информация.

Други форми на консултиране между местната власт и гражданите са:

- тематични работни срещи,
- граждански панели,
- проучване на мнения,
- интервюта,
- гражданско жури,

- обратна връзка - анкети, онлайн анкети, публично обсъждане, кръгла маса, обществен форум, конференция на бъдещето, планиране с участие в смесени работни групи.

Създаване на рамкови документи за сътрудничество между НПО и публичните органи

Успешната съвместна работа на администрацията със структурите на бизнеса и гражданското общество, може да бъде институционализирана съвместна дейност чрез сключване на споразумения за съвместна дейност. В много европейски страни са разработени рамкови споразумения, в които се очертават начинанията, ролите, отговорностите и процедурите за сътрудничество. Тези документи поставят ясна основа за сътрудничество и по този начин подпомагат продължаващия диалог и взаимното разбирателство между НПО и публичните органи. Сред тях са двустранни споразумения с парламента или правителството, стратегии за сътрудничество и официални програми за сътрудничество, приети от публичните органи.

VII. Заключение

Настоящата разработка има за цел да подпомогне разработването и прилагането на комплекс от механизми за развитие и подпомагане на бизнес-сектора (микро, малки и средни предприятия), администрацията (национална, регионална, места и общинска) и неправителствения сектор (гражданското общество) за изграждане на по-добра среда за гражданското участие в процеса на формиране и контрол на изпълнението на политики и законодателство.

Проучените добри практики показват, че в основата на успешното и значимо гражданско участие се крие ефективното комбиниране на различни модели и механизми, които включват предоставянето на пълна, своевременна и актуална информация за разработваните законодателни проекти; организиране на обществено запитване по нормативни казуси и документи; поддържане на диалог и създаването на работни групи с експерти и НПО за постигане на консенсус с администрацията; както и извеждане на практически предложения за подобряване и оптимизиране на нормативните текстове в полза на обществото и в подкрепа на политическата програма.

В заключение проучването извежда някои основни предложения, които са формирани на база обследваните примери за добри практики на гражданско участие. Тези предложения се считат за адекватни и подходящи механизми на гражданско участие, които могат да бъдат ефективно приложени в България.

По отношение на въвличането на заинтересованите страни за подобряване действията, решенията, политиките и законодателството областта на гражданското участие в политиката за насърчаване на дарителството, избраните добри практики откриват няколко основни нива на участие:

- Достъп до информация,
- Консултация,
- Активно партньорство (участие),
- Диалог между страните.

Използвана литература и информация от следните източници:

- ✓ <https://www.mrrb.bg/static/media/ups/articles/attachments/1b25348c913a5842328eed9a9c12081e.pdf>
- ✓ https://www.netngo.net/images/materiali/NGO_SWOT.pdf
- ✓ <https://www.dfbulgaria.org/> - Български дарителски форум
- ✓ <https://www.dfbulgaria.org/2019/13-veka-bg-slava-ivanova/>
и <https://www.lex.bg/index.php/bg/mobile/ldoc/2135169536> - Национален дарителски фонд „13 века България“
- ✓ https://www.researchgate.net/publication/331149980_Daritelски_praktiki_i_motivi_na_daritelite_za_obrazovanie_v_Blgaria_1878_-_1944
- ✓ <https://www.ngobg.info/bg/organizations/%D1%84%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%B8-%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE-%D0%B7%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8A%D0%BF%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE-%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8-23-2-0.html> - Законодателство, застъпничество, публични политики - Фондации в България
- ✓ <https://www.ngobg.info/bg/organizations/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D1%8F%D0%BD%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D0%B4%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F-%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B5-2-20.html> - Предоставяне на дарения/грантове в България
- ✓ <https://www.bcause.bg/grantmaking/funds.html> - дарителски фондове
- ✓ <https://bcnl.org/uploadfiles/documents/publikacii/daritelstvo.pdf> - дарителство за културни организации в България
- ✓ <https://frgi.bg/bg/activities/programi/daritelски-krag> - Дарителските кръгове като инструмент

Този документ е създаден в рамките на проект "Гражданско участие за по-добра социално-икономическа среда", който се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма "Добро управление" 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд, договор за безвъзмездна финансова помощ № № BG05SFOP001-2.009-0081-C01.

Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Фондация „Обществен дарителски фонд – Габрово“ и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Бенефициент: Фондация „Обществен дарителски фонд – Габрово“

Партньор по проекта: Фондация "Евро-перспективи"